

К О Н Ц Е П Ц И Я

**ЗА ПРОМЕНИ В НАЦИОНАЛНОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, СВЪРЗАНИ С
ПРИЛАГАНЕТО НА ЧЛ. 9 „ДОСТЪПНОСТ” ОТ КОНВЕНЦИЯТА НА
ОРГАНИЗАЦИЯТА НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ ЗА ПРАВАТА НА ХОРАТА С
УВРЕЖДАНЯ ПО ОТНОШЕНИЕ НА ДОСТЪПНОСТТА НА АРХИТЕКТУРНАТА
СРЕДА**

2016 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
I. Въведение	5
II. Преглед на националните нормативни актове, съдържащи основни изисквания за осигуряване на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания	6
1. Закони	6
1.1. Закон за интеграция на хората с увреждания	6
1.1.1. Органи по ЗИХУ, определени да водят държавната политика	6
1.1.2. Задължения по ЗИХУ на държавните органи и на органите на местното самоуправление, свързани с осигуряване на достъпността	7
1.1.3. Глоби и санкции	8
1.2. Закон за устройство на територията	8
1.2.1. Преглед на нормативните изисквания за достъпност в процеса устройствено планиране на урбанизираните територии	8
1.2.1.1. Отговорни органи по реда на ЗУТ при устройственото планиране	9
1.2.2. Преглед на разпоредбите за проектиране и строителство с акцентиране върху разпоредбите, които имат отношение за осигуряването на достъпна архитектурна среда	10
1.2.2.1. Отговорности на участниците в инвестиционния процес по проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация, чрез изпълнението на които се осигурява спазването на нормативните изисквания, в т.ч. за достъпна архитектурна среда	11
1.2.2.2. Оценка за съответствие на инвестиционните проекти	12
1.2.2.3. Завършване на строителството	12
1.2.2.4. Органи за контрол по време на инвестиционния процес по проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация	13
1.2.2.5. Административни наказания по реда на ЗУТ	13
1.2.3. Преглед на разпоредби на ЗУТ, свързани с осигуряването на достъпна среда за съществуващи сгради и съоръжения	14
1.2.3.1. Задължени лица и отговорни органи по реда на ЗУТ по отношение поддържане на състоянието на съществуващите строежи в експлоатация	15
1.2.3.2. Органи за контрол по реда на ЗУТ по отношение поддържане на	15

състоянието на съществуващите строежи в експлоатация	
1.3. Закон за защита от дискриминация	16
1.3.1. Разпоредби на закона, свързани с достъпната архитектурна среда и със защитата от дискриминация на хората с увреждания	16
1.3.2. Органи за защита от дискриминация по реда на ЗЗДискр., към които по избор може да се обръща дискриминираното лице	16
1.3.3. Механизъм за правна защита от дискриминация	17
1.3.4. Глоби по реда на ЗЗДискр.	17
1.4. Закон за управление на етажната собственост	17
2. Наредби	17
2.1. Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания	17
2.1.1. Общи изисквания	18
2.1.2. Задължения за предоставянето на публична информация за осигурената достъпност	19
2.1.3. Изисквания при устройството, изграждането и поддържането на урбанизираните територии, с оглед ползването им от цялото население, в т.ч. от хората с увреждания	19
2.1.4. Изисквания към сградите, съоръженията и техните елементи, с оглед ползването им от цялото население, в т.ч. от хората с увреждания	19
2.2. Наредба № 4 от 2001 г. за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти	21
2.3. Наредба № 7 от 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони	22
2.4. Наредба № 2 от 2004 г. за планиране и проектиране на комуникационно-транспортните системи на урбанизираните територии	22
2.5. Наредба № 1 от 2009 г. за условията и реда за устройството и безопасността на площадките за игра	22
2.6. Наредба № 2 от 2001 г. за сигнализация на пътищата с пътна маркировка	23
2.7. Наредба № 17 от 2001 г. за регулиране на движението по пътищата със светлинни сигнали	23
2.8. Наредба за изискванията към местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения и за реда за определяне на категория, отказ, понижаване, спиране на действието и прекратяване на категорията	23

2.9. Наредба № 7 от 1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване	23
2.10. Наредба № 33 от 1999 г. за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България	24
III. Анализ на нормативната уредба и идентифициране на подходящи законодателни и правни механизми с цел осигуряване прилагането на чл. 9 от Конвенцията от гледна точка на достъпната архитектурна среда	24
1. Анализ на нормативните изисквания при устройството на урбанизираните територии и мерки за тяхното усъвършенстване	25
1.1. Действащи правила и норми	25
1.2. Отговорни органи за осигуряване на достъпна среда в урбанизираните територии и нормативно вменени задължения	25
2. Анализ на нормативните изисквания при проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация и мерки за тяхното усъвършенстване	27
3. Анализ на нормативните изисквания за осигуряване на достъпността на архитектурната среда за съществуващи сгради и съоръжения в експлоатация и мерки за тяхното усъвършенстване	28
3.1. Определяне на изпълними нормативни изисквания за достъпност на съществуващи сгради и съоръжения	29
3.2. Контрол за спазени нормативни изисквания за достъпност за съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване (в изпълнение на изисквания мониторинг по чл. 9, т. 2, букви „а“ и „б“ от Конвенцията)	31
4. Мерки за усъвършенстване на нормативните изисквания за достъпност	33
5. Предложения за промени в националното законодателство с оглед определяне на орган за осъществяване на мониторинг на съществуващите сгради съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване в изпълнение на изисквания мониторинг по чл. 9, т. 2, букви „а“ и „б“ от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания	35
IV. Заключение	36

I. Въведение

Тази концепция е разработена с оглед анализиране на националната нормативна уредба и идентифициране на подходящите законодателни мерки за осигуряване прилагането на чл. 9 от Конвенцията на Организацията на обединените нации (ООН) за правата на хората с увреждания (Конвенцията) по отношение на достъпността на архитектурна среда и в изпълнение на т. 3.1.3 от Плана за действие на Република България за прилагане на Конвенцията за правата на хората с увреждания (2015 - 2020). Планът е приет с Решение № 467 от 25.06.2015 г. на Министерския съвет.

Конвенцията и нейният факултативен протокол са приети на 13.12.2006 г. от Общото събрание на ООН и влизат в сила от 03.05.2008 г. Конвенцията е подписана от името на Общността на 30.03.2007 г., а на 23.12.2010 г. е ратифицирана от Европейския съюз (ЕС). Това е първият международноправен акт от подобен вид, с който ЕС се обвързва като регионално обединение на държави. На 26.01.2012 г. Народното събрание на Република България ратифицира със закон Конвенцията (ДВ, бр. 12 от 2012 г.). Така нашата страна се присъединява към страните - членки на ЕС, за които този важен инструмент по правата на човека става част от вътрешното право.

С член 9 от Конвенцията, който се отнася за достъпността на архитектурната среда, държавите се задължават да предприемат подходящи мерки за осигуряване на достъп за хората с увреждания, равноправно с всички останали, до физическата среда за живеене, транспорта, информацията и комуникациите както в градските, така и в селските райони.

С Конвенцията са определени основните мерки за осигуряване на достъпна физическа среда за хората с увреждания. Тези мерки включват идентифициране и премахване на всякакви пречки и прегради за достъпността, когато те се отнасят за „сгради, пътища, транспортни и всякакви други открити и закрити съоръжения, включително училища, жилищни постройки, здравни заведения и работни места“.

По отношение на достъпната архитектурна среда държавите-страни по Конвенцията, се задължават да предприемат подходящи мерки за:

- „разработване, обнародване и мониторинг на прилагането на минимални стандарти и указания за достъпност на съоръженията и услугите, отворени за, или предоставяни на, широката публика;

- осигуряване съобразяването с всички изисквания за достъпност за хора с увреждания от страна на всякакви частни заведения и услуги, отворени за, или предоставяни на, широката публика;

- осигуряване поставянето в сгради и други съоръжения, отворени за широката публика, на обозначение на Брайлова азбука или в други лесни за четене и разбиране форми.“

Осигуряването на обучение на заинтересувани лица и институции по проблемите на разглежданата в член 9 „Достъпност“ (архитектурна, както и достъп до информация и до нови информационни и комуникационни технологии и системи) е идентифицирано като основно задължение на държавите-страни по Конвенцията.

II. Преглед на националните нормативни актове, съдържащи основни изисквания за осигуряване на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания

1. Закони

1.1. Закон за интеграция на хората с увреждания

Законът за интеграция на хората с увреждания (ЗИХУ) е специален закон, с който се уреждат обществените отношения, свързани с интеграцията на хората с увреждания (в сила от 01.01.2005 г.). Законът се основава на принципа на защита от дискриминация по признак увреждане. Достъпната жизнена и архитектурна среда е определена като една от основните области за уреждане на обществените отношения за интеграцията на хората с увреждания (чл. 4, т. 4).

1.1.1. Органи по ЗИХУ, определени да водят държавната политика

- **Министерският съвет** определя държавната политика за интеграция на хората с увреждания (чл. 5, ал. 1);

- **Министърът на труда и социалната политика, областните управители и органите на местното самоуправление** провеждат държавната политика в сътрудничество с национално представителните организации на и за хора с увреждания, национално представителните организации на работодателите и национално представителните организации на работниците и служителите, съобразно приета национална стратегия за хората с увреждания (чл. 5, ал. 2);

- **Националният съвет за интеграцията на хората с увреждания** (НСИХУ) е създаден със закона консултативен орган към Министерския съвет, в който участват представители на: държавата, определени от Министерския съвет, национално представителните организации на и за хора с увреждания, национално представителните организации на работодателите и служителите, национално представителните организации на

работодателите и Националното сдружение на общините в Република България. Съветът е създаден за осъществяване на сътрудничество при разработване и провеждане на политиката в областта на интеграцията на хората с увреждания, включително дава становища по всички проекти на нормативни актове, стратегии, програми и планове, които засягат правата на хората с увреждания (чл. 6);

- **Агенцията за хората с увреждания** изпълнява държавната политика за интеграция на хората с увреждания (чл. 7), в т.ч. дава задължително становище при изготвянето на проекти на нормативни актове, свързани с хората с увреждания; разработва програми и финансира проекти в интерес на хората с увреждания, включително за изграждане на достъпна архитектурна среда (чл. 8, т. 6).

1.1.2. Задължения по ЗИХУ на държавните органи и на органите на местното самоуправление, свързани с осигуряване на достъпността

- **Държавните органи и органите на местното самоуправление** - за устройството и изграждането на урбанизираните територии за населението, включително за хората с увреждания, при условията и по реда, определени със Закона за устройство на територията (ЗУТ) (чл. 32);

- **Министерството на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ)** - за разработването на нормативните актове, правилата, нормите и нормативите за урбанизираната територия и нейните елементи; сградите, съоръженията и техните елементи; елементите за адаптиране на съществуващи сгради за обществено ползване и прилежащата им околна среда (чл. 33);

- **Министерството на младежта и спорта и Министерството на образованието и науката** в сътрудничество с общините, спортните федерации и спортните клубове - за приспособяването и предоставянето на спортните обекти и съоръжения за ползване от хора с увреждания в сътрудничество с общините, спортните федерации и спортните клубове (чл. 36);

- **общините** - в рамките на предоставената им компетентност - за изграждане на достъпна архитектурна среда в детските градини и училищата (чл. 38) и за предоставяне на жилища на хора с трайни увреждания от общинския жилищен фонд (чл. 48);

- **комисия, утвърдена със заповед на директора на дирекция „Социално подпомагане“ на Агенцията за социално подпомагане** - за преценяване на правото за отпускане на целеви помощи за преустройство на жилище на хора с трайни увреждания (чл. 13 и чл. 44, ал. 1).

Съгласно § 6 от преходните и заключителните разпоредби на ЗИХУ в срок до 31 декември 2006 г. до обществените сгради и съоръжения - държавна и общинска собственост трябва да се осигури свободен достъп за хората с увреждания, като се преодолеят съответните архитектурни, транспортни и комуникативни бариери.

Контролиращ орган по реда на ЗИХУ при нарушения, свързани с достъпната архитектурна среда, съгласно чл. 55, ал. 1, т. 4 от ЗИХУ, е началникът на Дирекцията за национален строителен контрол (ДНСК).

1.1.3. Глоби и санкции

В закона не са предвидени административнонаказателни разпоредби за налагане на глоби и санкции при неизпълнение на задълженията за изграждане на достъпна архитектурна среда.

1.2. Закон за устройство на територията

Законът за устройство на територията урежда обществените отношения, свързани с устройството на територията, инвестиционното проектиране и строителството в Република България (в сила от 31.03.2001 г.).

1.2.1. Преглед на нормативните изисквания за достъпност в процеса на устройствено планиране на урбанизираните територии

Нормативните изисквания при устройството на урбанизираните територии, включително изискванията и условията за устройство на средата за хората с увреждания, се определят с концепции и схеми за пространствено развитие и с устройствени планове в съответствие с действащата нормативна уредба (чл. 10, ал. 1 от ЗУТ). С концепциите и схемите за пространствено развитие се определят целите на държавната политика за устройство на територията за определен период (чл. 99 от ЗУТ). Системата от документи за планиране на пространственото развитие, обхватът и съдържанието, както и условията и редът за възлагане, изработване, приемане и прилагане на концепциите и схемите за пространствено развитие се определят в Закона за регионалното развитие (в сила от 31.08.2008 г.).

Устройствените планове са общи и подробни и се съобразяват с предвижданията на концепциите и схемите за пространствено развитие.

- с **общите устройствени планове (ОУП)** се определят преобладаващото предназначение и начинът на устройство на отделните структурни части на териториите, обхванати от плана (чл. 103, ал. 2 от ЗУТ). По реда на чл. 107, т. 5 от ЗУТ с ОУП, наред с

много други изисквания, се определят изискванията за достъпна за цялото население среда, включително за хората с увреждания.

- с **подробните устройствени планове (ПУП)** се определят конкретното предназначение и начинът на устройство на отделните поземлени имоти, обхванати от плана (чл. 103, ал. 3 от ЗУТ). С ПУП се създават и условия за устройство на средата и на техническата инфраструктура, с цел достъпност и ползване от лица с увреждания, съобразно изискванията на Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (Наредба № 4 от 2009 г.) (чл. 112, ал. 4 от ЗУТ).

1.2.1.1. Отговорни органи по реда на ЗУТ при устройственото планиране

Изработване на ОУП:

Разрешение за изработване на ОУП се дава от:

- **Министъра на регионалното развитие и благоустройството** за ОУП на селищни образувания с национално значение и на общините по Закона за устройството на Черноморското крайбрежие (ЗУЧК) (чл. 124, ал. 2 от ЗУТ);

- **Общинския съвет** (чл. 124, ал. 1 от ЗУТ).

ОУП се одобрява от:

- **Министерския съвет** за ОУП на Столична община (чл. 127, ал. 8 от ЗУТ);

- **Министъра на регионалното развитие и благоустройството** за ОУП на селищни образувания с национално значение и на общините по Закона за устройството на Черноморското крайбрежие (чл. 127, ал. 10 от ЗУТ и чл. 19, ал. 3 от ЗУЧК);

- **Общинския съвет** (чл. 127, ал. 6 от ЗУТ).

Областният управител в 14-дневен срок от получаването на решението на общинския съвет за приемане на ОУП може да върне незаконосъобразното решение за ново обсъждане или да го оспори пред съответния административен съд при условията и по реда на чл. 45 от Закона за местното самоуправление и местната администрация (ЗМСМА) (чл. 127, ал. 6 от ЗУТ)

Изработване на подробен устройствен план (ПУП):

Разрешение за изработване на ПУП се дава от:

- **Министъра на регионалното развитие и благоустройството** за ПУП за обекти с обхват повече от една област, за обекти с национално значение и/или национални обекти и за републиканските пътища, железопътните магистрали и железопътните линии (чл. 124а, ал. 4 от ЗУТ);

- **Областния управител** за ПУП за изграждане на обекти с регионално значение или разположени на територията на повече от една община (чл. 124а, ал. 3 от ЗУТ);

- **Общинския съвет** за ПУП на селищно образувание с национално значение, за цяло населено място или за структурни части на населеното място, както и на поземлени имоти извън границите на урбанизираните територии (чл. 124а, ал. 1 от ЗУТ);

- **Кмета на общината** за ПУП на част от урбанизирана територия (с изключение на селищните образувания с национално значение) в обхват до един квартал, а в Столичната община и в градовете с районно деление - в обхват до три квартала (чл. 124а, ал. 2 от ЗУТ).

ПУП се одобрява от:

- **Министъра на регионалното развитие и благоустройството** за ПУП за обекти с обхват повече от една област, за обекти с национално значение и/или национални обекти и за републиканските пътища, железопътните магистрали и железопътните линии (чл. 129, ал. 3, т. 2 от ЗУТ);

- **Областния управител** за ПУП за обекти с обхват повече от една община или за обекти с регионално значение (чл. 129, ал. 3, т. 1 от ЗУТ);

- **Общинския съвет** за ПУП на селищно образувание с национално значение, за цяло населено място или за структурни части на населеното място, както и за линейните обекти на техническата инфраструктура извън границите на населените места и селищните образувания (чл. 129, ал. 1 от ЗУТ);

- **Кмета на общината** за ПУП в обхват до един квартал, а в Столичната община и в градовете с районно деление - в обхват до три квартала, както и за поземлени имоти извън границите на населени места и селищни образувания (чл. 129, ал. 2 от ЗУТ).

Решенията и заповедите за одобряване на ПУП не подлежат на административен контрол, а на пряк съдебен контрол пред Административния съд по местонахождение.

1.2.2. Преглед на разпоредбите за проектиране и строителство с акцентирание върху разпоредбите, които имат отношение за осигуряването на достъпна архитектурна среда

Със ЗУТ е уреден целият процес на инвестиционното проектиране, разрешаване на строителството и въвеждане на строежите в експлоатация. В чл. 169, ал. 1 и 3 от закона са регламентирани изискванията, на които трябва да отговарят строежите при тяхното проектиране, изпълнение и поддържане. В чл. 169, ал. 1 от ЗУТ след изменението му (ДВ, бр. 101 от 2015 г.) са определени седем основни изисквания към строежите, в съответствие с приложение I на Регламент (ЕС) № 305/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 9

март 2011 г. за определяне на хармонизирани условия за предлагането на пазара на строителни продукти и за отмяна на Директива 89/106/ЕИО на Съвета (ОВ, L 88/5 от 4 април 2011 г.). Основното изискване към строежите, свързано с достъпност на архитектурната среда, е регламентирано с чл. 169, ал. 1, т. 4 от ЗУТ - „достъпност и безопасност при експлоатация“. С разпоредбата на чл. 169, ал. 3 се регламентира спазването на нормативните актове за опазване на защитените зони и защитените територии, инженерно-техническите правила при бедствия и аварии и физическата защита на строежите.

Съгласно чл. 169, ал. 4 от ЗУТ, министърът на регионалното развитие и благоустройството самостоятелно или съвместно с компетентните министри издава наредби за определяне на изискванията за проектирането, изпълнението, контрола и въвеждането в експлоатация на строежите, за дълготрайността на строителните конструкции, устойчивостта на земната основа, изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания, и изискванията за безопасност на строежите при отчитане влиянието на географските, климатичните и сеизмичните въздействия в съответствие с изискванията по чл. 169, ал. 1 и ал. 3, т. 1 и 3 от ЗУТ.

1.2.2.1. Отговорности на участниците в инвестиционния процес по проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация, чрез изпълнението на които се осигурява спазването на нормативните изисквания, в т.ч. за достъпна архитектурна среда

Възложителят, в зависимост от спецификата на обекта, задължително възлага за изработване тези части на инвестиционния проект, въз основа на които може да се направи оценка за съответствие с изискванията по чл. 169, ал. 1 и 3 (чл. 139, ал. 2) от ЗУТ и да се изпълни строежът.

Проектантът носи отговорност, в т.ч. за проектирането на строежа, в съответствие с предвижданията на ПУП, с изискванията на чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ, както и с изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 162, ал. 4 от ЗУТ). Освен това, в изпълнение на задълженията си проектантите по всички части извършват авторски надзор и имат право на свободен достъп до строежа, строителните книжа, заповедната книга и актовете и протоколите, съставени по време на строителството (чл. 162 от ЗУТ).

Консултантът, съгласно чл. 166 от ЗУТ, с издадено удостоверение от началника на ДНСК:

- **оценява съответствието на инвестиционните проекти** с основните изисквания към строежите - за строежите от първа и втора категория (чл. 142, ал. 6, т. 2 от ЗУТ), а за останалите категории - по желание на възложителя;

- **упражнява строителен надзор** - за строежите от първа до четвърта категория (чл. 168, ал. 2 от ЗУТ), и носи отговорност, в т.ч. за спиране на строежи, които се изпълняват в нарушение на изискванията по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ (чл. 168, ал. 1, т. 3 от ЗУТ).

Строителят носи отговорност, в т.ч. за изпълнението на строежа, в съответствие с издадените строителни книжа и с изискванията на чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ, както и с правилата за изпълнение на строителните и монтажните работи и на мерките за опазване на живота и здравето на хората на строителната площадка (чл. 163, ал. 2, т. 1 от ЗУТ).

1.2.2.2. Оценка за съответствие на инвестиционните проекти

Съгласно ЗУТ всички части на инвестиционните проекти, които са основание за издаване на разрешение за строеж, се оценяват за съответствието им с основните изисквания към строежите. Оценката за съответствие се извършва с приемане от експертен съвет на одобряващата администрация или като комплексен доклад, съставен от регистрирана фирма – консултант, несвързана с проектанта - за обекти от първа и втора категория задължително, а за обекти от по-ниска категория - по желание на възложителя. Оценката на инвестиционния проект след изменението на ЗУТ (ДВ, бр. 101 от 2015 г.) включва и проверка за съответствие с основните изисквания към строежите по чл. 169, ал. 1, т. 4 от ЗУТ - „достъпност и безопасност при експлоатация“ (чл. 142, ал. 5, т. 3 от ЗУТ).

1.2.2.3. Завършване на строителството

След завършване на строежа възложителят, проектантът, строителят и лицето, упражняващо строителен надзор, съставят констативен акт, с който удостоверяват, че строежът е изпълнен съобразно одобрените инвестиционни проекти, заверената ексекутивна документация, изискванията към строежите по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ и условията на сключения договор (чл. 176, ал. 1 от ЗУТ). Към този акт се прилагат и протоколите за успешно проведени единични изпитвания на машините и съоръженията. С този акт се извършва и предаването на строежа от строителя на възложителя.

В техническите паспорти на строежите, които следва да се съставят по реда на ЗУТ, трябва да се установят характеристиките на съответния строеж, свързани с изискванията по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ, като при съществуващи строежи се вписват и задължителните строителни и монтажни работи за привеждане на строежите в съответствие с тези изисквания (чл. 176б, ал. 2 и 3 от ЗУТ).

Не се разрешава въвеждане в експлоатация на строежи (чл. 178, ал. 3, т. 1 от ЗУТ), когато не са изпълнени в съответствие с изискванията на чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ.

1.2.2.4. Органи за контрол по време на инвестиционния процес по проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация

- **началникът на ДНСК** – за строежите от първа, втора и трета категория;
- **кметът на общината** – за строежите от четвърта и пета категория;
- **лицето, упражняващо строителен надзор**, осъществява контрола по време на строителството върху конкретен строеж - за строежите от първа до четвърта категория (чл. 158, чл. 159 и чл. 168 от ЗУТ);

- **техническият ръководител** осъществява контрола по време на строителството върху конкретен строеж - за строежите от пета категория (чл. 158 и чл. 159 от ЗУТ).

С цел недопускане и отстраняване на незаконно строителство, началникът на ДНСК или кметът на общината (чл. 224, ал. 1, т. 3 от ЗУТ), в зависимост от категорията на строежа, или упълномощени от тях лица с мотивирана заповед спират изпълнението и забраняват достъпа до строеж или до част от строеж, който се извършва в нарушение на основните изисквания към строежите по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ.

Строежите или части от тях подлежат на принудително премахване от началника на ДНСК или от кмета на общината, в зависимост от категорията на строежа (чл. 225 и чл. 225а от ЗУТ). Съгласно чл. 225, ал. 2 от ЗУТ, строежът или част от него е незаконен, когато се извършва: в несъответствие с предвижданията на действащия ПУП; без одобрени инвестиционни проекти и/или без разрешение за строеж; при съществени отклонения от одобрения инвестиционен проект по чл. 154, ал. 2, т. 1, 2, 3 и 4 от закона и др. Принудителното премахване е за сметка на извършителя и на посочените участници в проектирането и строителството по реда на чл. 225, ал. 6 и чл. 225а, ал. 5 от ЗУТ.

1.2.2.5. Административни наказания по реда на ЗУТ

По реда на ЗУТ се налагат глоби и имуществени санкции, регламентирани в чл. 232 - чл. 237 от закона. Определени са глоби за: длъжностни лица; участници в строителството, които допуснат извършването на незаконен строеж; лица, които без право осъществяват дейност за строителен надзор; проектантите, които упражняват дейност без проектантска правоспособност или изработват проекти, несъобразени с този закон и с актовете по неговото прилагане; главни архитекти – при системни нарушения; лица, които не се съобразяват с изисквания на контролните органи; собственици, които не премахнат или ремонтират опасни строежи; строител, който не изпълни задължение по чл. 163, ал. 2 от

ЗУТ; възложител, който не възложи съставяне на технически паспорти в нормативно установените срокове и др. Определени са имуществени санкции за: участници в проектирането и строителството на обявени за незаконни строежи; лица, които ползват строеж, без той да е въведен в експлоатация по определения ред; строител, който упражнява дейност, без да е вписан в Централния професионален регистър на строителя, или изпълняващ строежи, които не съответстват на категорията, за която е регистриран, и др.

Актовете за установяване на нарушения по ЗУТ се съставят от служители на общинските администрации и ДНСК, на Министерството на вътрешните работи – за нарушения на правилата и нормите по пожарна безопасност, на Държавната агенция за метрологичен и технически надзор (ДАМТН) – за нарушения на нормите за безопасност на уредбите и съоръженията с повишена опасност, и на Министерството на околната среда и водите – за нарушения на нормите по опазване на околната среда и водите (чл. 238, ал. 2 от ЗУТ). Наказателните постановления по реда на ЗУТ се издават от министъра на регионалното развитие и благоустройството, началника на ДНСК, министъра на вътрешните работи, министъра на околната среда и водите, председателя на ДАМТН, кмета на общината (чл. 239, ал. 1 от ЗУТ). Установяването на нарушения по ЗУТ, издаването, обжалването и изпълнението на наказателни постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания (ЗАНН), доколкото в ЗУТ не е предвидено друго.

1.2.3. Преглед на разпоредби на ЗУТ, свързани с осигуряването на достъпна среда за съществуващи сгради и съоръжения

Съгласно чл. 184 от закона, съоръженията за достъпна среда за хората с увреждания в съществуващи сгради се изграждат или поставят въз основа на одобрен проект в съответствие с изискванията на Наредба № 4 от 2009 г. и издадено разрешение за строеж или разрешение за поставяне. При необходимост тези съоръжения може да се изграждат или поставят и извън границите на урегулирания поземлен имот на съответната сграда върху част от имот - публична собственост на държавата или общините, ако това не пречи установения му траен начин на ползване. За изграждането или поставянето на съоръженията в съсобствен имот или в общите части на сгради в режим на етажна собственост не се изисква съгласието на останалите съсобственици в имота, съответно на собствениците на самостоятелни обекти в етажната собственост. За издаване на разрешенията за строеж или за поставяне на съоръженията не се събират такси.

За съществуващите сгради и съоръжения в експлоатация със закона са определени отделни разпоредби, свързани с отговорности и задължения по премахване на негодни за ползване или застрашаващи сигурността строежи, както и по отношение на достъпността за хора с увреждания.

1.2.3.1. Задължени лица и отговорни органи по реда на ЗУТ по отношение поддържане на състоянието на съществуващите строежи в експлоатация

- **собствениците на строежите** – за поддържането на техническото състояние на строежите, така че да отговарят на основните изисквания по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ, да не извършват и да не допускат извършването на промени в тях, които водят или могат да доведат до влошаване на проектните нива на съответствие с изискванията за целия строеж или за отделни негови характеристики (чл. 195, ал. 1 от ЗУТ);

- **органите на изпълнителната власт** всяка година да разработват програми с мерки за привеждане на урбанизираната територия и на съществуващи отделни сгради и съоръжения в нея, в съответствие с изискванията за достъпна среда и предвиждат средства за тяхното реализиране (чл. 169, ал. 6, първо изречение от ЗУТ).

1.2.3.2. Органи за контрол по реда на ЗУТ по отношение поддържане на състоянието на съществуващите строежи в експлоатация

- **кметът на общината** - контролира поддържането на добро състояние на строежите на територията на общината и издава заповеди за ремонтиране, преобразуване или премахване на строежи, които поради естествено износване или други обстоятелства са станали опасни за здравето и живота на гражданите, негодни за използване, застрашени от самосрутване, създават условия за пожар или са вредни в санитарно-хигиенно отношение и не могат да се поправят или заздравят (чл. 195, чл. 196 и чл. 197 от ЗУТ);

- **Министерският съвет** – приема програмите с мерки от органите на изпълнителната власт, в обхвата на неговите правомощия, за привеждане на урбанизираната територия и на съществуващи отделни сгради и съоръжения в нея в съответствие с изискванията за достъпна среда и осъществяват контрол по изпълнението им (чл. 169, ал. 6, изречение второ от ЗУТ);

- **общинският съвет** - приема програмите с мерки от органите на изпълнителната власт, в обхвата на неговите правомощия, за привеждане на урбанизираната територия и на съществуващи отделни сгради и съоръжения в нея в съответствие с изискванията за достъпна среда и осъществяват контрол по изпълнението им (чл. 169, ал. 6, изречение второ от ЗУТ).

1.3. Закон за защита от дискриминация

Защитата от дискриминация по признак увреждане е един от основополагащите принципи в защитата на правата на човека, на основание на които се забранява пряка или непряка дискриминация по реда на чл. 4, ал. 1 от Закона за защита от дискриминация (ЗЗДискр.) (в сила от 01.01.2004 г.).

1.3.1. Разпоредби на закона, свързани с достъпната архитектурна среда и със защитата от дискриминация на хората с увреждания

- изграждането и поддържането на архитектурна среда, която затруднява достъпа на лица с увреждания до публични места, се считат за дискриминация (чл. 5);

- допуска се специална закрила като изключение за оправдано различно третиране в полза на лица или групи в неравностойно положение в качеството на специални мерки с цел изравняване на възможностите им, доколкото и докато тези мерки са необходими (чл. 7, ал. 1);

- държавните органи и органите на местното самоуправление, когато осъществяват правомощията си, следва да предприемат всичко необходимо за осигуряване на равенство при третирането на възможностите на лицата (чл. 10);

- работодателите имат задължението да адаптират работното място към нуждите на хора с увреждания, стига това да не води до необосновано големи разходи, които биха го затруднили (чл. 16);

- образователните институции следва да се съобразят с нуждите на хората с увреждания, като предприемат подходящи мерки с цел изравняване на възможностите за ефективно упражняване на правото на образование и на обучение на лицата с увреждания, освен когато разходите за това са необосновано големи и биха затруднили сериозно институцията (чл. 32).

1.3.2. Органи за защита от дискриминация по реда на ЗЗДискр., към които по избор може да се обръща дискриминираното лице

- *Комисия за защита от дискриминация* – специализиран орган за защита от дискриминация, създаден по реда на ЗЗДискр. (глава трета и четвърта от ЗЗДискр.);

- *Районен съд* (глава четвърта от ЗЗДискр.).

Производствата и пред Комисията, и пред съда са безплатни и са освободени от такси (чл. 53 и чл. 75, ал. 2).

1.3.3. Механизъм за правна защита от дискриминация

Комисия за защита от дискриминация – чрез административна процедура по реда на закона, която започва с писмена жалба, сигнал или доклад на член от Комисията (самосезиране) и завършва с решение на Комисията (глава четвърта от ЗЗДискр). Решенията могат да се обжалват пред Административния съд по реда на Административнопроцесуалния кодекс. Комисията няма право да присъжда обезщетение на дискриминираното лице.

Предявяване на иск пред районния съд (глава четвърта, раздел II от ЗЗДискр) – за установяване на нарушението, за осъждане на ответника да преустанови нарушението и за обезщетение за вреди.

1.3.4. Глоби по реда на ЗЗДискр.

Глобите, които може да се налагат по реда на закона, са уредени в чл. 78 - 82. Те могат да бъдат разделени на глоби за: извършена дискриминация; за неизпълнение на задълженията по ЗЗДискр.; за препятстване на събирането на доказателства; при неизпълнение на решение на Комисията или на съда.

1.4. Закон за управление на етажната собственост

Обществените отношения, свързани с управлението на общите части на сгради в режим на етажна собственост, както и правата и задълженията на собствениците, ползвателите и обитателите на самостоятелни обекти или на части от тях са регламентирани със Закона за управление на етажната собственост (в сила от 01.05.2009 г.) Съгласно закона решенията за създаване на условия за достъп в етажната собственост на хора с увреждания се вземат от общото събрание на етажната собственост (чл. 11, т. 10, буква „з“). Общото събрание с мнозинство повече от 50 на сто от идеалните части от общите части може да постанови решението за създаване на условия за достъп в етажната собственост на хора с увреждания да се приема с мнозинство повече от половината от броя на самостоятелните обекти. (чл. 17, ал. 7, т. 5).

2. Наредби

2.1. Наредба № 4 от 2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания (Наредба № 4 от 2009 г.), (в сила от 14.07.2009 г.)

Наредба № 4 от 2009 г. е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 169, ал. 2 от ЗУТ и във връзка с чл. 33 от ЗИХУ. С наредбата се определят изискванията при проектирането, изпълнението и поддържането на строежите (елементите на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията) за осигуряване на достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т.ч. на хората с увреждания (чл. 1, ал. 1). Изискванията на наредбата се прилагат и при извършване на реконструкция, основно обновяване, основен ремонт, преустройство, пристрояване и надстрояване на съществуващи елементи на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията (чл. 1, ал. 2).

Съгласно чл. 2, ал. 1 наредбата се прилага при:

- изработване и изменение на подробните устройствени планове на урбанизираните територии;
- извършване на благоустройствени и паркоустройствени мероприятия;
- проектиране, изпълнение и поддържане на нови и на съществуващи елементи на урбанизираната територия и на сградите и съоръженията;
- извършване на строителни и монтажни работи в производствени сгради с производство, което позволява да се предвиждат работни места за хора с увреждания;
- проектиране, изпълнение, експлоатация и поддържане на нови и на съществуващи сгради и съоръжения, разположени в поземлени имоти с масов достъп извън урбанизираните територии, при осигуряване на достъпна среда до тях (крайпътни строежи, бензиностанции и газостанции, мотели, къмпинги, лесопаркове, защитени територии и др.);
- разработване на програми, с които се определят (предвиждат) мерки за привеждане на урбанизираната територия и на съществуващи отделни сгради в нея в съответствие с изискванията за достъпна среда по чл. 169, ал. 2 (нова ал. 6, след изм. ДВ, бр. 101 от 2015 г.) от ЗУТ;
- извършване на оценка за съответствието на инвестиционните проекти на строежите с изискванията по тази наредба.

2.1.1. Общи изисквания

- При изготвяне на инвестиционен проект проектната документация за достъпната среда се представя в част архитектурна на проекта, като в обяснителната записка се включва раздел „Решения за достъпност” (чл. 2, ал. 2 и 3).

- При извършване на обследване по реда на наредбата по чл. 176а, ал. 6 от ЗУТ се изготвя оценка (одит) за достъпност за съответствието на изискванията на наредбата и техническите мерки за удовлетворяването им (чл. 2, ал. 4).

- Устройствените планове на урбанизираните територии се придружават от схеми и обяснителна записка за достъпност, изготвени въз основа на решение на съответния експертен съвет по устройство на територията и по предписание на компетентния орган за изработването на плана (чл. 2, ал. 5).

- При оценяване съответствието на инвестиционните проекти на строежите в експертните съвети на одобряващите администрации и в държавните приемателни комисии за въвеждане в експлоатация на строежите участват и представители на национално представителните организации на и за хора с увреждания (чл. 3, ал. 3).

2.1.2.Задължения за предоставянето на публична информация за осигурената достъпност

- **кметът на общината** - за обявяване на достъпните маршрути в урбанизираната територия, които се изграждат и поддържат при спазване изискванията на наредбата (чрез достъпни информационни карти, разположени на ключови обществени места, в т.ч. в сградата на съответната община, както и на достъпна интернет страница на общината или по друг подходящ начин) (чл. 3, ал. 2);

- **собствениците на сгради за обществено обслужване**, за които са изпълнени изискванията за достъпност на наредбата. Собствениците поставят международния символ за достъпност на видно място на входа на сградата и обявяват на електронната си страница (при наличие на такава) информация с кратко описание на изградената достъпна архитектурна среда и снимков материал (чл. 37а).

2.1.3. Изисквания при устройството, изграждането и поддържането на урбанизираните територии, с оглед ползването им от цялото население, в т.ч. от хората с увреждания

Елементите на достъпната среда в урбанизираната територия (чл. 4, ал. 1), за които с наредбата са определени минимални изисквания за достъпност, са, както следва:

- пешеходни пространства;
- кръстовища и пешеходни пътеки;
- елементи за преодоляване на различни нива;
- достъпни места за паркиране;
- спирки на превозните средства от редовните линии за обществен превоз на пътници;
- елементи на обзавеждането на достъпната среда.

2.1.4. Изисквания към сградите, съоръженията и техните елементи, с оглед ползването им от цялото население, в т.ч. от хората с увреждания

Съгласно чл. 35, ал. 1 от наредбата достъпна архитектурна среда се осигурява във всички сгради и съоръжения най-малко чрез:

- входни и комуникационни пространства;
- помещения и пространства за общо ползване;
- санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

При проектирането на нови многофамилни жилищни сгради с повече от 30 жилища най-малко едно жилище се предвижда за хора с увреждания и се разполага на първия надземен етаж в сградата. Проектирането на жилища за хора с увреждания се предвижда със заданието за проектиране (чл. 35, ал. 2).

В производствени сгради с технология на производство, която позволява да се предвиждат работни места за хора с увреждания, се осигурява достъпна среда до съответните работни места и до помещенията и пространствата за общо ползване (чл. 35, ал. 3).

В Наредба № 4 от 2009 г. са определени детайлно минималните изисквания за осигуряване на достъпността по отношение на следните елементи и параметри на сградите:

- достъпен вход на сградите;
- размери на вратите и изисквания към дръжките;
- широчини на коридорите и размери на фойетата и пространствата в сградите;
- допустими размери и височини на препятствията по достъпните маршрути;
- стълбища;
- асансьори;
- осветление;
- контрасти на повърхностите;
- подемни платформи.

Определени са специфичните минимални изисквания за достъпност за отделни видове сгради, зали, помещения, места и съоръжения, както следва:

- обекти за търговия (чл. 54);
- сгради за административно обслужване (чл. 55);
- заведения за хранене (чл. 56);
- обекти за битови услуги и граждански ритуали (чл. 57);
- амфитеатрални зали за зрители (чл. 58);
- спортни сгради (чл. 59);
- библиотеки (чл. 60);
- изложбени и музейни сгради (чл. 61);
- учебни сгради (чл. 62);

- пощенски станции (чл. 63);
- приемни сгради на транспорта (чл. 64);
- лечебни и социални заведения (чл. 65);
- сгради в областта на хотелиерството (чл. 66);
- зали за съдебни заседания (чл. 67);
- работни места за хора с увреждаия (чл. 68);
- автомати за кафе, напитки и др. (чл. 69);
- пространствата за общо ползване в жилищните сгради (чл. 71 – чл. 73);
- санитарно-хигиенни и спомагателни помещения (глава единадесета);
- жилища за хора с увреждания (глава дванадесета).

С наредбата са допуснати отклонения от някои изисквания към съществуващи елементи на достъпната среда в урбанизираната територия или на достъпните елементи на съществуващи сгради, когато няма техническа възможност, поради конструктивни особености на строежа, особености на съществуващата селищна среда и др., както следва:

- стълби в урбанизираните територии (чл. 15, ал. 1, т. 1 и ал. 2);
- рампи (чл. 16, ал. 2);
- достъпни места за паркиране към съществуващи сгради (чл. 20, ал. 2);
- съществуващи подземни паркинги (чл. 21, ал. 3);
- съществуващи елементи на обзавеждането на селищната среда (чл. 27, ал. 2);
- главен вход на съществуваща сграда (чл. 41);
- размери на достъпни врати (чл. 42, ал. 1, чл. 53, ал. 5);
- свободното пространство между последователни врати (чл. 43);
- стълбища в сгради (чл. 48, ал. 4);
- съществуващи асансьори (чл. 52).

С Наредба № 4 от 2009 г. за първи път, като допълнение на изискванията към тактилните ивици и обозначения и с оглед осигуряване на по-добра ориентация за хората със зрителни увреждания, са определени нормативно и изискванията за достъпност чрез използване на Брайлово писмо за обозначаване на стълбите в урбанизираните територии (чл. 15, ал. 4) и на достъпните маршрути в сградите (чл. 53, ал. 7 и 8).

2.2. Наредба № 4 от 2001 г. за обхвата и съдържанието на инвестиционните проекти (в сила от 05.06.2001 г.)

Съгласно наредбата решенията за създаване на устойчива, здравословна, безопасна, хигиенична и достъпна за всички архитектурна среда се представят в част архитектурна на инвестиционния проект (чл. 28, ал. 1, т. 4, чл. 32 и чл. 36).

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 139, ал. 5 от ЗУТ.

2.3. Наредба № 7 от 2003 г. за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони (в сила от 13.01.2004 г.)

Съгласно чл. 107, ал. 1 от наредбата в жилищни сгради, в които се проектират жилища за хора с увреждания, асансьорите са задължителни.

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 13, ал. 1 и § 18, ал. 1 от заключителните разпоредби на ЗУТ.

2.4. Наредба № 2 от 2004 г. за планиране и проектиране на комуникационно-транспортните системи на урбанизираните територии (в сила от 01.10.2004 г.)

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството на основание чл. 75, ал. 4 от ЗУТ. При преминаване на пешеходни и велосипедни пътеки през островите чупките на контурите им се окръгляват, а бордюрите в местата на пешеходните пътеки се снижават до нивото на пътното платно. Този начин на оформяне се прилага и за бордюрите на пешеходните пътеки за осигуряване на достъпа до тях на хора с увреждания (чл. 74, ал. 1). Съгласно чл. 116, ал. 7 от наредбата, на изходите на пешеходните подлези се проектират рампи, в съответствие с изискванията на Наредба № 6 от 2003 г. за изграждане на достъпна среда в урбанизираните територии (отм. ДВ. бр.54 от 2009г., сега действаща Наредба № 4 от 2009 г.), в която са определени изискванията за осигуряване на достъпна архитектурна среда. Когато това изискване не може да бъде спазено, се предвиждат асансьори или наклонени пътеки.

2.5. Наредба № 1 от 2009 г. за условията и реда за устройството и безопасността на площадките за игра (в сила от 07.05.2009 г.)

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, съвместно с министъра на вътрешните работи и председателя на Държавната агенция за закрила на детето, на основание чл. 62, ал. 11 от ЗУТ. Съгласно чл. 5 от наредбата на всяка открита площадка за игра се осигурява възможност най-малко 50 на сто от заниманията да са достъпни и за ползватели с увреждания. В закритите площадки за игра броят на достъпните занимания може да е по-малък в зависимост от техническата възможност за устройването им.

2.6. Наредба № 2 от 2001 г. за сигнализация на пътищата с пътна маркировка (в сила от 14.02.2001 г.)

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, съвместно с министъра на вътрешните работи и министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, на основание чл. 14, ал. 1 от Закона за движението по пътищата. Съгласно чл. 40, ал. 2 от наредбата за обозначаване на достъпни елементи на достъпната среда в урбанизираните територии се използва международният символ за достъпност съгласно Наредба № 4 от 2009 г.

2.7. Наредба № 17 от 2001 г. за регулиране на движението по пътищата със светлинни сигнали (в сила от 21.08.2001 г.)

Наредбата е издадена от министъра на регионалното развитие и благоустройството, съвместно с министъра на вътрешните работи и министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, на основание чл. 14, ал. 1 от Закона за движението по пътищата. Съгласно чл. 30, ал. 1 от наредбата за улесняване на незрящите пешеходци сигналът за зелена светлина може да се съпровожда от звуков сигнал. Освен това за кръстовища, които се намират на достъпен маршрут, съгласно нормативните изисквания за достъпна среда се допуска да се поставя светофарна уредба, независимо от това, дали са изпълнени условията за поставянето ѝ (чл. 32, ал. 3).

2.8. Наредба за изискванията към местата за настаняване и заведенията за хранене и развлечения и за реда за определяне на категория, отказ, понижаване, спиране на действието и прекратяване на категорията, приета с Постановление № 217 на Министерския съвет от 17.08.2015 г.

Наредбата е приета на основание чл. 121, ал. 5 от Закона за туризма (в сила от 26.03.2013 г.). С нея е определено, че новопостроените и реконструирани обекти следва да отговарят на нормативните изисквания за достъпност за хора с увреждания.

2.9. Наредба № 7 от 1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване (в сила от 09.01.2000 г.)

Наредба е издадена от министъра на труда и социалната политика и министъра на здравеопазването на основание на чл. 7, ал. 2 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд и чл. 276 от Кодекса на труда. По реда на чл. 245 от наредбата за работещите с увреждания се осигуряват подходящо изградени работни места. Това се

отнася и за използваните от тях врати, проходи, стълбища, бани, умивални, тоалетни и други съоръжения.

2.10. Наредба № 33 от 1999 г. за обществен превоз на пътници и товари на територията на Република България (в сила от 27.11.1999 г.)

Наредбата е издадена от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, на основание чл. 7, ал. 3, чл. 16 и чл. 21 от Закона за автомобилните превози. Съгласно чл. 54, ал. 2 от наредбата всяка автогара трябва да разполага със:

- външен телефонен автомат, достъпен и за лица с намалена подвижност;
- подемна платформа или рампа за придвижване на инвалидна количка, изпълнени в съответствие с изискванията за достъпност; рампата и подемната платформа осигуряват достъпа до автобусите;
- маршрут от улицата до автогарата и в автогарата до автобуса, зала за пътници, гише за билети и санитарен възел, изпълнени в съответствие с нормативните изисквания и достъпни за лица с намалена подвижност.

III. Анализ на нормативната уредба и идентифициране на подходящи законодателни и правни механизми с цел осигуряване прилагането на чл. 9 от Конвенцията по отношение на достъпността на архитектурна среда

Съгласно действащото към момента национално законодателство достъпността на архитектурната среда за хората с увреждания е регламентирана в три закона, а именно:

Закон за интеграция на хората с увреждания, който е специален закон и урежда обществените отношения за интеграцията на хората с увреждания;

Закон за устройство на територията, с който се определят изискванията при устройството на урбанизираните територии, инвестиционното проектиране и строителството, включително и по отношение на достъпната архитектурна среда;

Закон за защита от дискриминация, с който се определя защитата от дискриминация, включително и по признак увреждане.

Действащите нормативни „изисквания за проектиране на достъпната архитектурна среда“ съответстват на понятието от Конвенцията на ООН за „универсален дизайн“ и са синхронизирани с европейските и международните документи и добри практики в тази област. Критериите и стандартите за „универсален дизайн“ в архитектурната среда се прилагат, развиват и подобряват в нормативната ни уредба повече от 20 години, като „изисквания за проектиране на достъпната архитектурна среда“. Първият нормативен акт е Наредба № 1 от 1995 г. за изграждане на среда в населените места с оглед ползването ѝ от

инвалиди, която е заменена през 2003 г. с Наредба № 6 от 2003 г. за изграждане на достъпна среда в урбанизираните територии, съответно отменена с настоящата Наредба № 4 от 2009 г. са определени изисквания за проектиране, изграждане и поддържане на достъпна архитектурна среда за цялото население, като се отчитат и специфичните нужди на хората с намалена подвижност, в т.ч. на хората с увреждания.

Нормативни изисквания за осигуряване на достъпна архитектурна среда са определени и в редица наредби, голяма част от които са издадени на основание на ЗУТ.

1. Анализ на нормативните изисквания при устройството на урбанизираните територии и мерки за тяхното усъвършенстване

1.1. Действащи правила и норми

Създаването на условия за осигуряване на достъпна за цялото население среда е нормативно регламентирано при разработването на общите и подробните устройствени планове по реда на ЗУТ. Неприложима е действащата разпоредба на чл. 107, т. 5 от ЗУТ по отношение на включване на изискванията за устройство на достъпна за цялото население среда, вкл. за хората с увреждания в обхвата на ОУП. Обхватът и съдържанието на общия устройствен план и мащабът, в който се изработва, не позволяват с него да се определят изисквания за устройство на достъпната среда. Също така, съгласно чл. 104, ал. 3 от ЗУТ ОУП няма пряко приложение за разрешаване на строителство. Тези изисквания следва да се определят с подробния устройствен план (ПУП) съгласно чл. 112, ал. 4 от ЗУТ, като предвижданията на ПУП са задължителни за инвестиционното проектиране съгласно чл. 108, ал. 1 от ЗУТ. Неприложимостта на чл. 107, т. 5 от ЗУТ е установена и при разработването на Наредба № 4 от 2009 г. и затова в нея, в чл. 2, ал. 1, т. 1, е записано, че се прилага при изработване и изменение само на подробните устройствени планове.

Минималните специфични изисквания към елементите на достъпната среда в урбанизираните територии са определени подробно в Наредба № 4 от 2009 г. Идентифицирана е необходимостта от прецизиране на отделни разпоредби в ЗУТ и конкретизиране на областта на приложение на Наредба № 4 от 2009 г. по отношение на общите и подробните устройствени планове.

1.2. Органи за осигуряване на достъпна среда в урбанизираните територии и нормативно вменени задължения

Преобладаващата част от елементите на достъпната среда в урбанизираните територии са общинска собственост. Поради това привеждането им в съответствие с нормативните изисквания за достъпност е задължение на кметовете на общини.

Съгласно разпоредбите на чл. 195 от ЗУТ поддържането на техническото състояние на обектите в експлоатация, в съответствие с нормативните изисквания, е отговорност на собствениците им, т.е. за имотите и териториите – общинска собственост, отговаря кметът на общината.

По реда на чл. 169, ал. 6, изречение първо от ЗУТ кметовете на общини всяка година разработват програми с мерки за привеждане на урбанизираната територия в съответствие с изискванията за достъпна среда и предвиждат средства за тяхното реализиране, като съгласно чл. 169, ал. 6, изречение второ контролът за това се осъществява от общинския съвет. С разпоредбата на чл. 169, ал. 6, изречение първо от ЗУТ се определят по същество задълженията на собственици на съществуващи сгради и съоръжения – държавна и общинска собственост, при които не се извършва проектиране и строителство и следователно разпоредбата не е насочена директно към участниците в проектирането и строителството и контролните органи по ЗУТ. В този смисъл не е ясно как тази разпоредба кореспондира с разпоредбата на § 6 от преходните и заключителните разпоредби на ЗИХУ, където е регламентиран срокът за осигуряване на свободен достъп за хората с увреждания до тях.

Освен това е необходимо в ЗИХУ да се изяснят задълженията на кметовете на общини по отношение на достъпността на обществените сгради и съоръжения – общинска собственост. Действащата разпоредба на чл. 38 от ЗИХУ регламентира само част от задълженията на кметовете на общините към общинска собственост, а именно само за изграждане на достъпна архитектурна среда в детските градини и училищата.

Целесъобразно е редът за изпълнението на чл. 112, ал. 4 от ЗУТ да се установява с наредби на общинските съвети, с които да се определят специфични за съответната територия правила и норми, допълващи условията и реда за устройството и застрояването на урбанизираните територии с оглед ползването на архитектурната среда и сградите от всички групи на населението, включително и от хората с увреждания (аналогично на наредбите по чл. 62, ал. 10 и чл. 196, ал. 5 от ЗУТ - §69 от ПЗР на ЗИД на ЗУТ). (ДВ, бр. 61 от 2007 г.).

По реда на ЗИХУ областните управители са определени като един от органите на управление, които провеждат държавната политика за интеграцията на хората с увреждания, но в закона не е регламентирано как те се включват в този процес.

В правомощията на областните управители е опазването и защитата на държавната собственост на територията на областта (чл. 31, ал. 1, т. 3 от Закона за администрацията). Във връзка това, както и във връзка с осигуряване прилагането на разпоредбата на § 6 от преходните и заключителните разпоредби на на ЗИХУ за сградите и съоръженията –

държавна собственост е целесъобразно да се създаде възможност областните управители да контролират изпълнената достъпна архитектурна среда в такива сгради и съоръжения на територията на областта.

2. Анализ на нормативните изисквания при проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация и мерки за тяхното усъвършенстване

Осигуряването на достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания, е едно от задължителните изисквания към строежите по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ (определено в чл. 169, ал. 1, т. 4), което трябва да се изпълнява и контролира при проектирането, строителството и въвеждането на строежите в експлоатация, включително при реконструкции, основни ремонти и преустройства на съществуващи сгради и съоръжения. В съответствие с разпоредбите на ЗУТ, изискванията по чл. 169, ал. 1 и 3 трябва да се изпълняват от всички участници в проектирането и строителството. А изпълнението на изискванията трябва да се контролира както от лицата, които упражняват строителен надзор, така и от определените със закона контролни органи по време на инвестиционното проектиране, разрешаване на строителството и въвеждане на строежите в експлоатация.

С изменението на чл. 162 от ЗУТ (ДВ, бр. 82 от 2012 г.) авторският надзор по всички части за строежите от първа до пета категория е регламентиран като задължителен, т.е. проектантите също трябва да контролират как се изпълняват заложените от тях проектни изисквания.

Контролът по спазването на нормативните изискванията за осигуряване на достъпна архитектурна среда в процеса на проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация е част от общия контрол, регламентиран в ЗУТ. Със закона са определени ясно контролните органи в този процес - ДНСК и кметовете на общини, както и административнонаказателната отговорност при неспазване на разпоредбите на закона.

Съгласно чл. 3, ал. 3 от Наредба № 4 от 2009 г. при оценяване на съответствието на инвестиционните проекти на строежите в експертните съвети на одобряващите администрации и в държавните приемателни комисии за въвеждане на строежите в експлоатация участват и представители на национално представителните организации на и за хора с увреждания. В процеса на изработването на тази концепция се установи, че това изискване на наредбата не се прилага. Освен това самите представители на национално представителните организации на и за хора с увреждания изразяват мнение, че такива функции не би могло да се осигурят от техни експерти, тъй като не разполагат с достатъчно на брой специалисти със съответните компетентности в областта на проектирането и строителството. Необходимо е също тези представители да имат и ясни функции и

правомощия за участие и взимане на решения. С оглед разписване на работещи разпоредби е необходимо преди тяхното регламентиране да се прецени дали национално представителните организации на и за хора с увреждания могат да осигурят представители със съответните компетентности в областта на проектирането и строителството в експертните съвети на 265 общини, 28 областни администрации и във всички държавни приемателни комисии на строежите от първа до трета категория, като се има предвид, че в някои от малките общини имат затруднения при назначаването на технически експерти.

3. Анализ на нормативните изисквания за осигуряване на достъпността на архитектурната среда за съществуващи сгради и съоръжения в експлоатация и мерки за тяхното усъвършенстване

Основният проблем, свързан с достъпността на архитектурната среда, е установен при съществуващите сгради и съоръжения в експлоатация. С Конвенцията се изисква прилагането на „минималните стандарти за достъпност за съоръженията и услугите, отворени за, или предоставяни на широката публика“ и „съобразяването с изискванията от всякакви частни заведения и услуги, отворени за, или предоставяни на широката публика“. Това обхваща всички сгради за обществено обслужване, определени с Наредба № 1 от 30 юли 2003 г. за номенклатурата на видовете строежи. Съгласно § 6 от преходните и заключителните разпоредби на ЗИХУ сградите за обществено обслужване – държавна и общинска собственост трябва да се приведат в съответствие с изискванията за достъпност в срок до 31.12.2006 г., което изискване и към момента е непълно изпълнено. Несъобразяване с изискванията за достъпност е установено и при съществуващите сгради за обществено обслужване – частна собственост. С оглед изпълнението на Конвенцията е необходимо собствениците на съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване да приведат сградите си в съответствие с изискванията за достъпност. Освен това следва да се предвиди подходяща форма на мониторинг на осигурената достъпност в съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване, при които не се извършва проектиране и строителство по реда на ЗУТ. Новите предложения следва да доведат до допълнителни административни и финансови тежести за малкия и средния бизнес съобразно принципа „Мисли първо за малкия“, заложен в Small Business Act – европейската рамка на политика по отношение на малките и средните предприятия, приета през 2008 г., т.е. в случай, че се въведат изисквания към собствениците на частни имоти и юридически лица, те не трябва да са задължителни, а да имат стимулиращ ефект.

Идентифицираните пречки и проблеми при спазването на изискванията за достъпност за съществуващи сгради и съоръжения в експлоатация могат да се разделят на две основни направления:

- еднакви нормативни изисквания за достъпност както за нови сгради и съоръжения, така и за съществуващи сгради и съоръжения в експлоатация;
- недостатъчно добре функциониращи законово определени органи за контрол на достъпността в съществуващи сгради и съоръжения;

Допълнително, отчитайки и позовавайки се на точки „г“ и „х“ от Преамбюла към Конвенцията на ООН, се установи необходимостта от анализиране, допълване и усъвършенстване на Закона за културното наследство по отношение на регламентиране на изисквания за достъпна архитектурна среда до културните ценности и археологически обекти.

Целесъобразно е със ЗИХУ да се разгледа възможността да се предвидят съответни механизми и подходящ/и контролен/ни органи за мониторинга по чл. 9, т. 2, б. „а“ от Конвенцията на ООН, относими към закона и подзаконовата му нормативна уредба, за даване на предписания и/или регламентиране на административнонаказателни разпоредби, при нарушения на правата на хората с увреждания от собствениците на съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване, неизпълнили § 6 от преходните и заключителните разпоредби на закона. Допълнително следва да се създадат административнонаказателни разпоредби към ЗИХУ и дефиниране на нарушенията и размера на глобите.

3.1. Определяне на изпълними нормативни изисквания за достъпност на съществуващи сгради и съоръжения

Нормативните изисквания за достъпност на елементите на сградите и съоръженията са определени с Наредба № 4 от 2009 г. и следва да се прилагат еднакво както за новопроектирани строежи, така и при реконструкция, основно обновяване, основен ремонт, преустройство, пристрояване и надстрояване на съществуващи елементи на сградите и съоръженията. За отделни елементи на съществуващите сгради и съоръжения е направен опит да се определят и по-ниски изисквания, които са на границата на осигуряването на необходимата достъпност. Съществуващите строежи, обаче, чиито строителни и конструктивни елементи не отговарят и на тези по-ниски изисквания, не могат да бъдат приведени в съответствие с конкретните изисквания към съответните елементи, изразени в числови стойности. В тези случаи предварително е ясно, че е невъзможно изискването към конкретния елемент да бъде удовлетворено, например такива конкретни изисквания с

числово изражение има към размерите на коридори, стълбища, входни отвори, преддверия и фойета, асансьори и др.

В Наредба № 4 от 2009 г. не са предвидени изключения, поради изричното настояване на организациите на и за хора с увреждания. С оглед синхронизиране с Конвенцията е целесъобразно в Наредба № 4 от 2009 г. да се въведе определението от нея за „Разумни улеснения“, а именно това са: „всякакви необходими и подходящи модификации и приспособления, необременяващи излишно или непропорционално околните, когато такива са необходими за всеки конкретен случай, за да се осигури на даден индивид с увреждания пълноценно и равнопоставено с околните възползване от и упражняване на всички негови човешки права и основни свободи“. Също е необходимо да се разграничат изискванията за новопроектирани и за съществуващи сгради като определението „Разумни улеснения“ от Конвенцията следва да се прилага само при съществуващи сгради и съоръжения. Във връзка с това следва да се въведе изискване, че за съществуващи сгради и съоръжения, при които не може да се спазят изцяло нормативните изисквания за достъпност към отделни строителни елементи или това обременява излишно и непропорционално околните, достъпността да се осигурява доколкото е възможно чрез прилагане на технически и/или организационни мерки и/или спомагателни средства и пособия за определени групи хора с увреждания, когато това се налага. Според определеното в Конвенцията понятие „универсален дизайн“ при осигуряване на достъпността не следва да се изключва наличието на спомагателни уреди и пособия за определени групи лица с увреждания, когато това се налага. При прилагането на тази възможност в наредбата трябва ясно да се определи, че осигурената достъпност, чрез подходящи модификации и приспособления за всеки конкретен случай, трябва да е мотивирано доказана в част „Архитектурна“ на инвестиционния проект или в доклада за резултатите от обследването при извършване на обследване по реда на наредбата по чл. 176а, ал. 6 от ЗУТ.

Целесъобразно е с Наредба № 4 от 2009 г. да се предвиди възможност за някои сгради с жилищно предназначение нормативните изисквания за достъпност да се прилагат по решение на възложителя (собствениците на отделните жилища). Предлаганите видове сгради са: еднофамилни жилищни сгради, вилни сгради и съществуващи многофамилни жилищни сгради, в които не са проектирани жилища за хора с увреждания. Целта е самите собственици на такива сгради или на отделни жилища в тях да имат избор да преценят дали е целесъобразно да привеждат сградите си, в съответствие с нормативните изисквания за достъпност.

3.2. Контрол за спазени нормативни изисквания за достъпност за съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване (в изпълнение на изисквания мониторинг по чл. 9, т. 2, букви „а“ и „б“ от Конвенцията)

В действащото законодателство определените задължени лица и контролни органи за изградена достъпна среда в съществуващи сгради и съоръжения са, както следва:

Отговорни лица - собствениците на строежите, в т.ч. ръководителите на централните изпълнителни органи и кметовете на общини.

Органи:

- Министерският съвет - по отношение на ръководителите на централните изпълнителни органи съгласно ЗУТ;
- общинските съвети - по отношение на кметовете на общини съгласно ЗУТ;
- ДНСК - за нарушения в областта на достъпната архитектурна среда съгласно ЗИХУ;
- кметът на общината по отношение на безопасността на съществуващи строежи съгласно ЗУТ;
- Комисията за защита от дискриминация - при стартирана процедура за дискриминация по признак увреждане съгласно ЗЗДискр;
- районните съдилища - при заведено дело за дискриминация по признак увреждане съгласно ЗЗДискр.

Независимо от значителния брой органи с разписани законови правомощия в областта на достъпната архитектурна среда, на практика не се извършва мониторинг на състоянието на съществуващите сгради и съоръжения в експлоатация, при които не се извършва проектиране и строителство. Контролните органи по ЗУТ по проектирането и строителството (ДНСК и кметовете на общини) извършват контрол до въвеждането на строежите в експлоатация и нямат правомощия за мониторинг на съществуващите сгради и съоръжения в експлоатация.

Поддържането на техническото състояние на строежите в експлоатация, в съответствие с изискванията по чл. 169, ал. 1 и 3 от ЗУТ, е задължение на техните собственици. С изискването на чл. 37а от Наредба № 4 от 2009 г. е вменено допълнително задължение на собствениците на сгради за обществено обслужване, с цел осигуряване на информация за изградената достъпност в сградите, а именно, при изпълнени всички изисквания за достъпност, да поставят международния символ за достъпност на видно място на входа на сградата, както и да обявяват изградената достъпна архитектурна среда на електронната си страница (при наличие на такава). Няма ясен законов механизъм - как

да се извършва мониторинг на състоянието на достъпната среда на съществуващи сгради и съоръжения в експлоатация, при които не се извършва проектиране и строителство.

По реда на ЗИХУ е определено, че ДНСК е органът, който издава актовете за установени административни нарушения в областта на достъпната архитектурна среда. По отношение на съществуващите сгради и съоръжения, при които не се извършва проектиране и строителство, това са допълнително възложени, неясни правомощия, като се има предвид, че правомощията и функциите на ДНСК съгласно ЗУТ се ограничават до „строителен контрол“ в случаите на строителство до въвеждане на строежите в експлоатация, включително при реконструкции и преустройства на съществуващи сгради и съоръжения. Съгласно ЗУТ ДНСК осъществява този контрол само при извършване на строителство за строежите от първа, втора и трета категория и няма законови правомощия да контролира състоянието на съществуващи сгради и съоръжения в експлоатация, при които не се извършва проектиране и строителство. Строителният контрол за строежите от четвърта и пета категория съгласно ЗУТ е възложен на кмета на общината. Освен това в ЗИХУ не са предвидени никакви административнонаказателни разпоредби в случаите на неосигуряване на достъпна архитектурна среда от собствениците на съществуващи сгради и съоръжения, дори и по отношение на сградите, определени в § 6 от преходните и заключителните разпоредби на закона.

Предвид правомощията и специфичните контролни функции на ДНСК, регламентирани по реда на чл. 222 от ЗУТ, незаконосъобразно е да се вменяват контролни функции на началника на дирекцията със ЗИХУ. Във връзка с горното, чл. 55, ал. 1, т. 4 от ЗИХУ, съгласно който длъжностни лица, определени от началника на ДНСК, издават актове при установени административни нарушения в областта на достъпната архитектурна среда, следва да бъде отменен или изменен.

Съгласно чл. 169, ал. 6 от ЗУТ Министерският съвет и общинските съвети трябва всяка година да приемат и контролират изпълнението на програмите с мерки за осигуряване на достъпността от изпълнителните органи. Тези разпоредби възлагат по същество задължения на собствениците на сгради и съоръжения в експлоатация да приведат собствеността си в съответствие с изискванията за достъпност. Те нямат пряко отношение към процесите на проектиране, строителство и въвеждане на строежите в експлоатация, които са предмет на ЗУТ, както и от тези разпоредби не произтичат и конкретни действия от страна на контролните органи и участниците в проектирането, строителството и въвеждането на строежите в експлоатация, определени по реда на закона. В изпълнение на Стратегията за осигуряване на равни възможности на хората с увреждания 2008 – 2015 г. всяка година органите на изпълнителната власт, съобразно своята

компетентност, изготвят програми с мерки във всички области на обществените отношения за хората с увреждания, включително и по отношение на достъпността. Тези планирани дейности се предоставят всяка година на министъра на труда и социалната политика (ТСП), с оглед разработване на План за действие по посочената стратегия. Министърът на ТСП ежегодно изработва отчет за изпълнението на плана от предходната година по данни на централните ведомства и го предоставя за одобрение от Министерския съвет. Тази практика се явява един от малкото действащи в момента механизми за стимулиране на привеждането на съществуващите сгради и съоръжения на централните изпълнителни органи, в съответствие с изискванията за достъпност, независимо че не попада в законово определените контролни органи и механизми.

Комисията за защита от дискриминация и районните съдилища са органите по реда на ЗЗДискр., които процедурат само по конкретни случаи – жалби или искове от дискриминирано лице.

Представителните организации на и за хора с увреждания чрез тяхната активност, могат да допринесат за стимулиране на осигуряването на достъпна среда в съществуващи сгради и съоръжения, при които не се извършва проектиране и строителство.

4. Мерки за усъвършенстване на нормативните изисквания за достъпност

В съответствие с направените по-горе анализи и заключения могат да се обобщят следните предложения за мерки в краткосрочен план за усъвършенстване на нормативните изисквания.

Закон за изменение и допълнение на ЗИХУ:

- отмяна на чл. 55, ал. 1, т. 4, съгласно която началникът на ДНСК е органът, който издава актове при нарушения в областта на достъпната архитектурна среда, като практически неприложима, поради противоречието ѝ с редица действащи закони;

- определяне на отговорност на собствениците на сгради и съоръжения за обществено обслужване с цел осигуряване на информация за изградената достъпност в сградите, а именно, при изпълнени всички изисквания за достъпност, да поставят международния символ за достъпност на видно място на входа на сградата, както и да обявяват изградената достъпна архитектурна среда на електронната си страница (при наличие на такава);

- определяне на функции на областните управители в рамките на предоставената им компетентност за изграждането на достъпна архитектурна среда и за осъществяване на контрол (мониторинг) по привеждане на съществуващите сгради и съоръжения - държавна собственост на територията на областта в съответствие с изискванията за достъпна архитектурна среда;

- определяне на функции на кметовете на общини и на общинските съвети по отношение на привеждане на сградите и съоръженията – общинска собственост в съответствие с изискванията за достъпна архитектурна среда;

- конкретизиране на понятията „универсален дизайн“ и „разумни улеснения“ от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания, включително тяхното приложение по отношение на достъпната архитектурна среда, след което да може да се употребяват еднозначно в подзаконовите нормативни актове.

Закон за изменение и допълнение на ЗУТ:

- отмяна на чл. 107, т. 5;

- прецизиране на чл. 112, ал. 4 от ЗУТ;

Закон за изменение и допълнение на Закона за културното наследство

- усъвършенстване на закона по отношение на регламентирането на осигуряване на достъпна архитектурна среда до културните ценности и археологически обекти.

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 4 от 2009 г. с оглед определяне на изпълними изисквания за достъпност при съществуващи сгради и съоръжения:

- определяне на техническите и строителни правила при прилагане на възможността за „Разумни улеснения“ по отношение на достъпната архитектурна среда;

- прецизиране на прилагането на правила за отклонение от общодействащите технически и строителни правила и норми по отношение на достъпната архитектурна среда в съществуващи сгради и съоръжения за обществено обслужване;

- преценяване на необходимостта от определяне на допълнителни изисквания за проектиране на достъпната архитектурна среда - „универсален дизайн“ следствие на определяне в ЗИХУ на приложението на това понятие от Конвенцията на ООН;

- предвиждане на възможност в съществуващи жилищни и вилни сгради, в които не са проектирани жилища за хора с увреждания, за прилагане на нормативните изисквания за достъпност по избор с решение на възложителя (собствениците на отделните жилища);

- привеждане на текстове от наредбата в съответствие със ЗИД на ЗУТ от 2015 г.;

- отмяна на чл. 3, ал. 3.

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 2 от 2004 г. за планиране и проектиране на комуникационно-транспортните системи на урбанизираните

територии с оглед синхронизиране на изискванията ѝ с Наредба № 4 от 2009 г. и с измененията в ЗУТ и в ЗИХУ по отношение на достъпната архитектурна среда.

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 от 2001 г. за обема и съдържанието на устройствените планове с оглед допълване на чл. 21, ал. 2, т. 5 като се посочи специалната наредба с изисквания към достъпната архитектурна среда (Наредба № 4 от 2009 г.), а именно: „т. 5 изискванията за устройство на достъпна за цялото население среда, включително за хората с увреждания, съгласно наредбата по чл. 169, ал. 1, т. 4 и ал. 4 от ЗУТ“.

5. Предложения за промени в националното законодателство с оглед осъществяване на мониторинг на съществуващите сгради и съоръжения за обществено обслужване в изпълнение на изисквания мониторинг по чл. 9, т. 2, букви „а“ и „б“ от Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания

В процеса на разработване на концепцията и проведените дискусии при обсъждането ѝ, с оглед изпълнение на изисквания мониторинг по чл. 9, т. 2, букви „а“ и „б“ от Конвенцията на ООН, бяха разгледани различни възможности за оправомощаване на орган за мониторинг и за разработване на механизъм за получаване на информация за съществуващото положение по отношение на осигурената достъпност в урбанизираните територии, сградите и съоръженията за обществено обслужване. Не се възприе нито едно от направените предложения за извършването на такива функции от създадените вече законово оправомощени органи, които имат и/или могат да имат, в съответствие със законово определените им правомощия, отношение към достъпността на архитектурната среда. За осъществяването на мониторинг на местно ниво по отношение на съответствието с изискванията за достъпност на съществуващите сгради и съоръжения бяха предложени областните управители за сградите и съоръженията – държавна собственост и съответно от общинските съвети върху дейността на кметовете за сградите и съоръженията – общинска собственост. Допълнително в резултат на обсъжданията и съгласуванията на тази концепция се направиха и редица заключения като например: недостатъчно стимулиране на дейностите за привеждане на съществуващите сгради и съоръжения за обществено обслужване в съответствие с нормативните изисквания за достъпност; необходимост от поетапно въвеждане на обучение за достъпност във всички специалности на Университета за архитектура, строителство и геодезия, от въвеждане на строги санкции при неспазване на предписанията на компетентните органи по поддържане на сградите за обществено ползване, от широка информационна и разяснителна дейност, чрез медиите по чл. 39 от ЗИХУ. Може да се създадат благоприятни предпоставки за повишаване на нивото на

общественото съзнание и гражданската активност, както и за нетърпимост при груби нарушения, във връзка с осигуряване на достъпна архитектурна среда за населението, включително за хората с увреждания.

За определяне на орган за осъществяване на мониторинг в съответствие с Конвенцията следва да се възложи оценка за въздействието на действащите политики и законови разпоредби и на упражнявания мониторинг по отношение на осигуряване на достъпна архитектурна среда в съществуващите сгради и съоръжения, както и разглеждане на възможни сценарии за допълването им и/или за въвеждането на нови подходящи политики и органи за мониторинг. В рамките на оценката трябва да се направи анализ и обосновка на необходимите разходи (финансови, административни и др.), на ползите и социалния ефект от предприемане и/или не предприемане на допълнителни законодателни мерки и/или допълнение и отмяна на действащи такива. Предприемането на следващи действия за промени в законодателството трябва да се извършва въз основа на резултатите от оценката за въздействие.

IV. Заключение

В българското законодателство са регламентирани редица изисквания за осигуряване на достъпна среда, при отчитане не само на нуждите на хората с увреждания, но и на хората с намалена подвижност. Тази разширена група включва допълнително възрастните хора, хората с малки деца, децата, бременните, хората с обемист багаж и др. Важно е да се осигурят ефективни и добре работещи механизми за по-пълно и осъзнато като необходимост изпълнение на тези изисквания от всички лица и органи, които участват в процеса на интеграцията на хората с увреждания.

В резултат от извършения анализ на националното законодателство в тази концепция са предложени редица мерки за неговото усъвършенстване, чрез които в краткосрочен план биха се създали условия за подобряване на достъпността на архитектурната среда в урбанизираните територии и в сградите и съоръженията за обществено обслужване.

Основните проблеми, които могат да възникнат при изпълнението на чл. 9 от Конвенцията на ООН, са свързани с установения недостиг на:

- цялостна информация за съществуващото положение в урбанизираните територии в страната, на базата на която да се правят адекватни анализи и изводи, които от своя страна да станат основа за предприемане на конкретни законодателни и практически мерки;

- законови разпоредби за провеждане на мониторинг върху процесите на привеждане на средата в съответствие с изискванията за достъпност и съответното събиране, актуализиране и поддържане на цялостната информация за достъпността на централно и териториално ниво;

- контрол, стимулиране на дейностите и мониторинг за привеждане на съществуващите сгради и съоръжения за обществено обслужване, в съответствие с нормативните изисквания за достъпност.

С оглед изпълнение на задължението ни като държава - страна по Конвенцията за мониторинг на прилагане на минималните стандарти за достъпност (чл. 9, т. 2, буква „а“) наред с предлаганите в концепцията законодателни промени се налага изводът, че е необходимо да се възложи оценка за въздействието на действащите политики и законови разпоредби по отношение на достъпната архитектурна среда в съществуващи сгради и съоръжения, в т.ч. разглеждане на възможни сценарии за допълването им или за въвеждане на нови подходящи политики и органи в този процес. Оценката за въздействие следва да включва анализ на възможните сценарии, разходи (финансови, административни и др.), ползи и социален ефект от предприемане и/или не предприемане на допълнителни законодателни мерки и/или отмяна на действащи такива за осигуряване на архитектурна достъпност на сградите и съоръженията за обществено обслужване на централно и териториално ниво. Във възможните сценарии може да се включат и редица мерки със стимулиращ ефект, като например: въвеждане на сертифициране на сградите за „Достъпност“ с включване на данъчни облекчения; намаляване на данък печалба за юридически лица, които финансират привеждане на съществуваща среда в съответствие с изискванията за достъпност; създаване на програми за стимулиране привеждането на съществуващите сгради и съоръжения в съответствие с нормативните изисквания за достъпност и др. С въвеждането на ясен законов механизъм за стимулиране и мониторинг на осигурената достъпна архитектурна среда за сградите за обществено обслужване в експлоатация ще се изпълни задължението ни като страна по Конвенцията за мониторинг на прилагането на минималните стандарти за достъпност (чл. 9, т. 2, буква „а“).

С направените в тази концепция предложения се цели: създаване на по-добра правна рамка за подобряване на достъпността на средата в нашата страна за всички хора, не само за хората с увреждания, и създаване на необходимите условия за изпълнение на изискванията на чл. 9 от Конвенцията по отношение на достъпната архитектурна среда, като на хората с увреждания се предоставят възможности да участват пълноценно във всички аспекти на живота.